

Bevezető

SZ.I.: Mindössze emlékeztetnék:

"Bízunk benne, hogy a lap körül egy igazi műhely alakul ki, beszélgetések kezdődnek el, és ebben a folyamatos műhelymunkában láthatóvá válnak különbségeink, tudatosulnak a választóvonalak, melyek közöttünk, illetve egyes gondolataink között húzódnak. Így válhatnak körvonalazottá saját állásfoglalásaink, így kényszerülünk állandóan választ adni arra a kérdésre, hogy mi a mondanivalónk, mi a probléma számunkra."

G.M.: A második szám készítése közben több tekintetben is módosítottuk elképzeléseinket. A változások fő oka, hogy beláttuk, három-négy aktív szerkesztővel nem lehet negyedévente megjelenő lapot csinálni. A következő szám akkor fog megjelenni, ha van elegendő ember, akik akarnak és tudnak együtt dolgozni, - a feladatokat egymás közt megosztva - fel tudják vállalni az újságcsinálással járó teendőket; és természetesen ha van elegendő színvonalas írás - legyen az dolgozat vagy recenzió, fordítás vagy esszé stb. S mert ez a lap indulásától fogva a párbeszéd kialakítását akarta elősegíteni, szívesen helyt adunk az itt közölt írásokra való reflexióknak vagy választanulmányoknak. Továbbra is nagyon fontosnak tartjuk a filozófiai életben való tájékozódást. Ezt a célt szolgálja egyrészt a három tanrend közlése - talán ezzel is hozzájárulhatunk az egyetemek közötti kölcsönös kapcsolatfelvételhez (óralátogatás, vendégelőadók hívása stb.) -, másrészt a könyv és folyóiratszemle összeállítása.

P.A.: Meglehetősen különös azt tapasztalni, hogy a hallgatók csupán akkor szólnak meg (órán vagy írásban) ha kötelező. És botrány, hogy egy filozófia szakon alig születnek olyan dolgozatok, melyeket közölni lehet, illetve azokat a szerzőik vállalnák. Holott a szellemi fejlődésnek, semmi sem kedvez jobban mintha a különböző gondolatok egymáshoz méreteknek s így válnak egyre határozottabbakká, egyre inkább a sajátunkká.

Különös ez a hallgatás. Elhatároztuk, megpróbálunk a nyilvánosság elé lépni. Azt szeretnénk, hogy amit elkezdünk folytatódjon - ehhez néhány emberre volna szükség, aki segítene ebben.

A lappangó energiák felszínre hozásához mi egy pályázat kiírásával járulunk hozzá!

Pályázat!

A *Különbség* szerkesztősége pályázatot hirdet filozófiai témájú dolgozatok írására. A pályamunkák közelebbi tárgya szabadon választható. Terjedelme 10-30 oldal lehet: oldalanként 25 sor, soronként 50 betűhely. A pályázat jelíges. A szerző nevét, (szakját,) címét lezárt borítékban kérjük a dolgozathoz csatolni. A benyújtott munkákat a JATE Filozófia Tanszék oktatóiból álló három tagú zsűri fogja elbírálni.

Beküldési határidő: 1994. február 15.

Az elkészült dolgozatokat a JATE Filozófia Tanszék címére kérjük eljuttatni: 6723 Szeged, Petőfi S. sgt. 30-34.

A borítékra írják rá: "Különbség - pályázat".

A pályadíjak:

I.díj: 10000,-Ft.

II.díj: 5000,-Ft.

III.díj: 3000,-Ft.

Szeged, 1993. december 6.

Jó munkát kíván a *Különbség* szerkesztősége:

Gulkai Márta

Hunyadi Zsolt

Pató Attila

Szemes Ildikó

Következő számainkban beszélgetéssorozatot tervezünk olyan témákról, amelyek a hallgatóság számára is érdekesek lehetnek. Először Csejtei Dezső tanszékvezetőt kérdeztük meg a filozófia művelésének lehetőségeiről, illetve szorosabban a tanszék munkájáról, eredményeiről, terveiről. A beszélgetés után egy hallgatói dolgozatot adunk közre, amely úgy érezzük, hogy közvetve ugyan, de kapcsolódik az elhangzottakhoz.

Különbség: Tanár úr, hogyan jellemezné az elmúlt években lezajlott, a Filozófia Tanszék munkáját érintő változásokat?

Csejtei Dezső: Az a politikai változás, ami az utóbbi években történt, igen közelről érintette a filozófiát, ami annak a "szerencsés" helyzetnek köszönhető, hogy a filozófia korábban az ún. ideológiai tárgyak közé számított - ennek megfelelően az egyik legfontosabb feladatunk, hogy a filozófiát az ideológiák uralma alól kiszabadítsuk. Magyarországon és a többi Kelet-Európai országban nem alakult ki az a hagyomány, hogy a filozófia önálló tudomány, s családással állapítom meg, hogy ma is erősek a reflexek ezt megkérdőjelezni, s a filozófiát az ideológiai tételek alátámasztására felhasználni. Az autonóm, abszolút független filozófia kialakulása Magyarországon minimum éveket, ha nem néhány évtizedet fog igénybe venni.

K.: Mi az, amit a tanszék tudna tenni, mi lehet az emancipációnak a talaja? Úgy látom, hogy ezt az alapot a filozófiatörténeti hagyományba való visszahúzóds jelenti.

Cs.D.: Egyrészt fontosnak tartanám a szakma művelését, azokra a szakmai értékekre koncentrálni, amelyek az elmúlt két és fél ezer évben kialakultak. A magyar filozófiai életnek igen nagy adósságai vannak ahhoz, hogy efölött elhaladjon - és az egyik kitörési pontot éppen az adósságok, lemaradások kiküszöbölésében látom. A másik kérdés, a filozófia megítélése a köztudatban, de ez már nem a filozófia illetékességi körébe tartozik.

K.: Nem érzi-e a Tanár Úr annak a veszélyét, hogy a tanszék munkája túlságosan belemerül a filozófiatörténet művelésébe és esetleg lemarad aktuális szellemi irányzatokról?

Cs.D.: A dolog kettős. Egyrészt "szívügyemnek" tekintem a filozófiatörténetet, de ez nem zárja ki azt, hogy olyan oktatókat is alkalmazzunk és olyan területeket is kijelöljünk oktatásra, amelyek a modernebb és jelenlegi áramlatokkal foglalkoznak. Ezt célozza Losoncz Alpár, újvidéki kollégánk áthívása, és szándékunkban áll további vendégoktatókat is meghívni. Hadd mondjam el, számítok Tóth János adjunktus kollégánkra is, aki már több mint egy éve az USA-ban van, s akit azzal a feladattal bíztam meg, hogy tájékozódjon a kurrens amerikai filozófiai irányzatokról. Ha hazajön, reméljük a legkorszerűbbnek mondható filozófiai dolgokról fog kollégiumokat meghirdetni 1994. szeptemberétől.

K.: Mi a véleménye arról a hallgatói kritikáról, hogy a tanszék elszigetelt helyzetbe került, illetve arról, hogy az egyéb tanszékekkel fenntartott kapcsolatok esetlegeseek?

Cs.D.: Az biztos, hogy az elkövetkezendő években át kell rendezni a tanszék kapcsolatrendszerét. Bizonyos elszigeteltség tapasztalható, de pl. a debreceni tanszékkel való kapcsolatunk jónak mondható. A többi vidéki egyetemek filozófia

tanszékei most próbálják megalapozni saját jövőjüket, s ebben az irányban valószínűleg kölcsönös tájékozódásra lenne szükség. Ami az ELTE-t illeti gyakran jönnek vendégek, s éppen most tavasszal a tanszék közreműködésével egy előadás-sorozat tartására kerül sor, melyen többek között Ludassy Mária is részt vesz.

K.: A következőkben néhány - talán hamis - alternatívát vázolnék. Kíváncsiak lennénk, hogy mi a tanszékvezetés álláspontja ezekről. Az első az elit- vagy tömegképzés.

Cs.D.: Az elitképzés minimális feltételét jelentené az oktatók és hallgatók létszámának másfajta aránya - jelen körülmények között nincs mód arra, hogy egy oktató behatóbban foglalkozzon saját területével és egy kis létszámú csoporttal műhelyt alakítson ki. Ugyanakkor a hallgatói létszám emelkedésének tendenciája folytatódik, ami a néhány évtizeddel korábbi extenzív egyetemi fejlesztésre emlékeztet. Megítélésem szerint a tanszék szellemi kapacitása lehetővé tenné az erre épülő (elit) minőségi képzést, így ez elsősorban az anyagi kondícióktól és az időbeli leterheltségi viszonyoktól függ.

K.: Lehetséges-e nagyobb átjárhatóság biztosítása a különböző egyetemek között ennek érdekében?

Cs.D.: Elvi akadálya ennek nincs, sőt ideális is lenne, csak az anyagi feltételek hiányoznak. Ahhoz, hogy egy-egy hallgató más egyetemen hallgathasson kurzusokat, finanszírozni kellene az utazást, a szállást, másrészt meg kellene teremteni az ösztöndíj átvitelének lehetőségét is. Így valószínűleg csak évek múlva alakulhat ki az a könnyedebb mozgás, ami Nyugat-Európában már régóta megfigyelhető.

K.: Egy régebbi vitában fogalmazódott meg, hogy filozófiatörténeti vagy szisztematikus filozófiai oktatást kell-e nyújtani a tanszéknek.

Cs.D.: Ez egyéni viszonyulás kérdése is, nekem, mivel történelem szakot végeztem, szimpatikusabb a filozófiatörténeti megközelítés, de kétségtelen, hogy a másik oldalra is nagyobb hangsúlyt kellene fektetni. Amennyiben a filozófia tanszékek ezekben az években dolgozzák ki profiljaikat, nem okozna nagy fejfájást, ha Szegeden a filozófiatörténet oktatása lenne hangsúlyos. Éppen az átjárhatóság miatt, ha valaki szisztematikus filozófiát akarna hallgatni, ilyen módon lehetőséget kapna, hogy ezt más egyetemeken tegye meg.

K.: Az utolsó dilemmát túlságosan leegyszerűsítve oktatás vagy nevelés dilemmájaként fogalmazhatnánk meg; azaz oktatás, mint információátadás és nevelés, mint amely a platóni hagyomány szerint egészen közvetlen összefüggésben van a filozófiával. A jelenlegi körülmények között fel kell-e adni az ilyen értelemben vett nevelést az oktatás javára?

Cs.D.: Nem hiszem, hogy fel kellene adni. Az biztos, hogy a filozófia nemcsak szakismeretekkel, hanem bizonyos alapvető emberi kérdések taglalásával is foglalkozik. Én személy szerint is a nevelő funkciónak nagy jelentőséget tulajdonítanék, és messzemenően a korábbi időszak azon gyakorlata ellen vagyok, amikor a tényleges tudás helyett meggyőződést próbáltak "kikalapálni" az emberekben, akár akarták, akár nem. Mindenképpen helyett kellene hogy kapjon az a nemes törekvés, ami Platón óta áthatja a filozófiát, bár sajnos a világ ismét nem abban az irányban mozog, ahol az ét hosznak jelentős szerep lenne biztosítva. Inkább a minél gyorsabb szakismeretszerzés és a felületes értelmezési

technikák elsajátítása a cél, ami a szakmai érvényesülésnek előfeltétele ugyan, de háttérben marad az emberi integrum és valamilyen felemás, csonka ember kerekedik ki belőle.

K.: Mindezek alapján hogyan látja a tanszék jövőbeli fejlesztésének lehetőségeit?

Cs.D.: Egyik fontos dolognak tartom a finansziális háttér megteremtését a nyugodt, kiegyensúlyozott munkához - gondolok itt elsősorban az infrastruktúrára, könyvtárfejlesztésre, folyóiratok megrendelésére. Éppen most a FEFA-támogatás (Felsőoktatási Fejlesztési Alap) elnyerésében reménykedünk. Másrészt mindenképpen szükség van a külkapcsolatok dinamizálására is, és ebben számítanék a tanszék minden tagjának közreműködésére - ennek azonban problematikus része, hogy a hallgatók nyelvismereti szintje nem azonos és a meglévő nyelvtudás is heterogén. Tehát a nyelvtudás intenzív fejlesztésére lenne szükség, hogy külföldi oktatót lehessen meghívni, s hogy hallgatók külföldön tanulhassanak. A harmadik feltétel a tanszék oktatói létszámának növelése: tehetséges fiatalok felvételére van szükség elsősorban az antik, a középkori bölcsélet és a kortárs angolszász filozófiákat illetően.

K.: Mindhárom feltétel, közvetlenül vagy közvetve anyagi fedezetet igényel. A hallgatóság, elsősorban a felsőbb évesek körében bizonyos aggodalom tapasztalható ezen tervek kivitelezhetőségét illetően.

Cs.D.: Nyilván ez nem kampányjellegű folyamat, szívós, kitartó munkára van szükség. Ennek eredményeit a felsőbb évesek már nem élvezhetik, de például az infrastruktúra fejlesztésére vonatkozóan az utóbbi egy-másfél évet arra fordítottam, hogy a III. évezred küszöbére érkezve az elengedhetetlenül szükséges munkaeszközök rendelkezésre álljanak. Hasonlóképpen nehéz munkára lesz szükség a könyvtárfejlesztésnél is. Bízom benne, hogy valamilyen formában sikerülni fog véghez vinni a terveket, különben egész egyszerűen nem csinálnám.

K.: Hogyan lehetne a hallgatóságot jobban bevonni a tanszék munkájába?

Cs.D.: Egyrészt a tanterv-átalakításnál lesz szükség hallgatói javaslatokra, hiszen az "A" szak arra készítet bennünket, hogy felülvizsgáljuk a képzési tervet és megfelelő módosításokat hajtsunk végre, másrészt pedig a szakmai közélet megteremtésére volna szükség, pl. a diákköri munka fellendítésére. Talán nem húzódik szakadék a tanszék oktatói és hallgatói között, én azt hiszem, hogy az emberek leterheltsége miatt maradnak el a diskurzusok, teázások. És ennek a légkörnek a megteremtése szintén a következő időszak feladatai közé tartozik.

Hadd mondjam még el, hogy meglepve és örömmel hallottam Vajda Mihály professzortól, hogy nagyon jó hallgatóink vannak. Nincs összehasonlítási alapom ugyan, de ez azt jelenti, hogy a tanszéken folyó filozófiaoktatásnak hallgatói vonatkozásban sincs szégyellnivalója. És ez egy további olyan momentum, amelyre oda kellene figyelni, tehát egy olyan image kialakítására kellene törekednünk, amely az ország számára, vagy akár a határokon túl is manifesztte tenne olyan oktatói illetve hallgatói értékeket, amelyekkel, úgy látszik, hogy nem élünk.

K.: Éppen ebben a vonatkozásban lehet hallani olyan hallgatói kritikát, miszerint a tanszék nem eléggé hatékony a külső kapcsolatainak kiépítésében. Ezt lehet leszűrni a tanszék különféle pályázatait elbírálásának tapasztalataiból is. Hogyan lehetne ezen változtatni?

- Cs.D.: Sok múlna a hallgatókon is. Ha ez az átjárás elindulna, akkor ők is tehetnének ez ügyben. Ellentétes tendenciákat tapasztalok az országban, erős a hajlam az izolációra; amikor tehát ez irányban teszünk erőfeszítéseket sok esetben az ár ellen úszunk. Az emberek megpróbálják saját szellemi világukat befeléfordulással védeni.
- K.: Ha jól értem az elmondottakat, a jövőre vonatkozó bizakodásról, másrészt - a kezdeti elképzelésekhez viszonyítva - kudarcokról beszélhetünk.
- Cs.D.: Nem kudarcról beszélnek, hanem csalódásról, általában a filozófia perspektíváit illetve megítélését illetően is. Azt hiszem, hogy az egyetemek versenyhelyezetbe kerültek, ami kedvez a színvonal emelésének, ugyanakkor megnehezíti a kapcsolatteremtést. Ez is egy további szempont, ami jól illusztrálja a folyamatok összetettségét.
- K.: Fogalmazzunk radikálisan: mennyiben fenyegeti a tanszéket a versenyhelyezetben a lemaradás veszélye?
- Cs.D.: Nem hiszem, hogy ez a veszély fenyegetne. Ha az egyetem, a kar vezetése megadja azokat a lehetőségeket a tanszéknek, amelyek kijárnak a diszciplínának és a tanszéknek is, akkor az oktatói állomány és utánpótlása van olyan ígéretes, hogy emiatt nincsenek aggodalmaim hosszú távon sem...
- K.: ... amennyiben a tanszéknek sikerül műhellyé kovácsolódnia.
- Cs.D.: Pontosan erről van szó. Ehhez a létszám növelésén túl hozzátartozik az utánpótlás biztosítása, a hallgatók, ha más városban, országban teljesítenek is néhány szemesztert vagy PhD-t szereznek, de jöjjenek vissza s Szegeden éljenek, alkossanak. Ez elengedhetetlen lenne ahhoz, hogy itt stabil és eredményesen oktató társaság alakuljon ki.
- K.: Végezetül megjegyezném, hogy a hallgatóság ugyan némi szkepticizmussal viseltetik a tervek megvalósíthatósága iránt, de természetesen kész abban segíteni.
- Köszönöm a beszélgetést.

készítette: Pató Attila

"Sajnos, századunkban rosszul áll a filozófia ügye, mert még az értelmes emberek szemében sem több értéktelen és üres haszontalanságnál. Az ilyen szőrszálhasogatás állja el a hozzávezető utat, azt hiszem. Pedig súlyos tévedés, ha a filozófiát sanyarú arcú, felhúzott szemöldökű gyermekijesztgető rémnek festik. Vajon ki adta rá elijesztő álarcát? Hiszen nincs nála derűsebb, játékosabb, szinte azt mondhatnám: bolondosabb tudomány a világon!"

(A gyermekek neveléséről)